

РОЗДІЛ III

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ У КОНТЕКСТІ ПОРІВНЯЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНИХ ТА ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 378.014 (430)

Говорун Ірина Василівна – аспірантка Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5561-1229>
E-mail: ira.govoryn77@gmail.com

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ НІМЕЧЧИНА

Анотація. На основі аналізу організації початкової освіти у Федеративній Республіці Німеччині виявлено особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. З'ясовано, що підготовка майбутніх учителів у ФРН незалежно від федеральної землі проходить в два етапи та носить теоретичний і практичний характер: навчання у закладі вищої освіти і практика/стажування. Перший етап охоплює підготовку в галузі того чи іншого розділу шкільної програми. Курс навчання стислий і спрямований на вивчення загальноосвітніх дисциплін, теоретичних курсів зі спеціальності й педагогічних дисциплін. Структура шкіль в окремих федеральних землях не однорідна, тому в програмах навчання береться до уваги підготовка майбутніх учителів до більше, ніж одного типу школи. Другий етап спрямований головним чином на проведення педагогічної практики в школах у процесі безпосередньої викладацької діяльності, а її метою є підготовка майбутнього вчителя до практичної роботи в школі на основі добре засвоєної теорії.

Ключові слова: професійна підготовка, вчитель початкової школи, Федеративна Республіка Німеччина.

Govorun Irina – Postgraduate Student of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5561-1229>
E-mail: ira.govoryn77@gmail.com

CERTAIN ASPECTS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY

Abstract. *On the basis of the analysis of the organization of primary education in the Federal Republic of Germany, the peculiarities of the vocational training of future primary school teachers were revealed. It has been found that the training of future teachers in Germany, regardless of the federal state, is of two stages and is of theoretical and practical nature: study in a higher education establishment and practice / internship. The first stage covers the preparation for a section of a school program. The training course is concise and aimed at the study of general subjects, theoretical courses in the specialty and pedagogical disciplines. The structure of schools in various federal states is heterogeneous, so the training programs take into account the preparation of future teachers for more than one type of school. The second stage is aimed at conducting pedagogical practice at schools in the process of direct teaching. The purpose of that is to prepare a future teacher for practical work at school on the basis of well-learned theory.*

The result of the vocational training of future primary school teachers in Germany is a human-centered orientation, scientific approach to education; regional and local component in the content of education. The main tasks of future primary school teachers are aimed at: getting an academic education, ability to react quickly and effectively to progressive and creative things, the ability to transfer a child from the field of play to learning; involvement of a child to educational activities; promoting his/her natural growth through physical, intellectual and spiritual development; equipping his/her with the necessary knowledge and skills; development of critical thinking and creative skills; formation of holistic worldview and modern scientific outlook.

Key words: *vocational training, primary school teacher, the Federal Republic of Germany.*

Постановка проблеми. Ключовою ознакою розвитку освіти в умовах сьогодення є посилення уваги провідних держав світу до цього процесу, оскільки освіта розглядається нині як шлях до економічного процвітання, необхідна передумова існування культурного розмаїття, джерело соціального прогресу та інструмент самореалізації особистості. Протягом останніх десятиріч майже кожна європейська держава розпочала й активно продовжує реформування та модернізацію освіти. Такі перетворення торкнулися повною мірою й діяльності початкової школи. Проблема якості початкової освіти знаходиться нині в центрі уваги суспільства, педагогів, батьків. За роки незалежності України в початковій

школі здійснено помітні позитивні кроки в напрямку оновлення змісту освіти, впровадження нових технологій, запозичення конструктивного досвіду зарубіжних країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що українські науковці приділяють значну увагу дослідженню проблем професійної підготовки вчителів початкової школи в зарубіжних країнах. Так, наприклад, проблеми підготовки вчителя початкової школи в Канаді досліджувала Л. Нос, в Угорщині – К. Годлевська, у Фінляндії – К. Котун, у Польщі – І. Нестеренко. Серед європейських країн однією з найстаріших у світі є система освіти Федеративної Республіки Німеччина. Багатовікові традиції успішно поєднуються в ній з новітніми напрямками в навчанні. Систему підготовки педагогічних кадрів та підвищення кваліфікації вчителів у Німеччині досліджували Т. Вакуленко, В. Гаманюк, М. Гончарук, Л. Гаврило, Т. Кристопчук, Н. Махиня, О. Мартинова та ін. Ключовим аспектам модернізації та оновлення дидактики початкових шкіл присвятили свої дослідження німецькі науковці (Б. Амбрустер, К. Бауер, В. Бергер, Ф. Буш, І. Гербарт, Г. Гох, К. Груббер, Л. Дункер, Р. Зігмунд, М. Крючер, Ф. Кюберт, Т. Мельхорн, В. Міттер, К. Нойман, Е. Нойгаус, Ф. Паульсен, Б. Холмс та ін.). Незважаючи на наявність такої кількості досліджень у цій галузі, проблема й досі залишається відкритою у зв'язку з постійними реформами й модернізацією, що тривають у цій галузі.

Метою статті є аналіз професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у контексті особливостей організації початкової освіти у Федеративній Республіці Німеччини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освіта в цілому, відповідно до Конституції Федеративної Республіки Німеччина (ФРН), перебуває під контролем держави. Однак у кожній з 16 земель діє свій закон про освіту, складений на основі «рамкового» федерального закону. Відповідно й підготовка майбутніх учителів початкової школи зорієнтована на особливості організації діяльності початкової школи кожної землі. Дослідники зауважують, що відмінності в шкільній політиці земель полягають більше в змісті й методиках викладання, ніж у структурі освіти. Основними принципами шкільної освіти є законодавчо встановлена обов'язковість відвідування школи та дотримання встановленого навчального плану.

У початковій школі діти отримують основи інтегрованих знань. Відповідно й підготовка майбутніх учителів спрямована на оволодіння ними кількох дисциплін. Напрями й розділи педагогічних і близьких до них інших гуманітарних наук, які повинні стати предметом викладання і навчання в університеті, визначаються державними приписами. Зокрема, це: форми та методи організації системи освіти (педагогіка, соціологія, право); суспільні

передумови виховання (соціологія, педагогіка); виховання і освіта (педагогіка, філософія); викладання і загальна дидактика; розвиток і навчання (психологія); [5]. На рівні окремого університету ці державні приписи реалізуються в програмах і навчальних планах, які враховують місцеві умови й комбінують обов'язкові та вибіркові частини. Відтак, університетська підготовка майбутнього вчителя складається з трьох компонентів: вивчення 2-3 навчальних предметів, які він буде викладати в школі; вивчення основ психолого-педагогічних наук; шкільна практика.

Варто наголосити, що вчительський шлях у Федеративній Республіці Німеччині достатньо довготривалий. Програми педагогічної освіти є одними з найбільш тривалих в Європі – їх тривалість в залежності від кваліфікації становить від 5 до 6,5 років. Програма навчання за фахом «Педагогіка» багато в чому залежить і від того, в школі якому шаблі збирається викладати майбутній учитель. У Німеччині розрізняють вчителів початкових шкіл, вчителів середніх шкіл – з 5-го по 10-й клас – і вчителів старших класів гімназій і професійних шкіл – з 11-го по 13-й клас.

Для підготовки вчителів початкових класів в одних федеральних землях існує окрема спеціальність, в інших – це поглиблена спеціалізація в рамках навчання вчителів середніх шкіл. Підготовка вчителів початкових класів та середніх шкіл може здійснюватися як в університетах, так і у вищих спеціальних навчальних закладах, а викладачів для гімназій готують виключно університети. Студенти педагогічних факультетів повинні вже на ранній стадії визначитися не тільки з вибором шкільної ланки, але і з профільючими дисциплінами, які вони мають намір викладати. Різні навчальні заклади пропонують різні комбінації предметів, за деякими з них – такими як образотворче мистецтво чи фізкультура – необхідно здавати вступні іспити. Відмінності є і в методиці викладання. Так, вчителів початкових шкіл вчать викладати матеріал доступно і дохідливо, звертаючи увагу, передусім, на спосіб подачі інформації, а не на її обсяг і запам'ятовування, натомість вчителі середніх шкіл або гімназій повинні володіти фактичною інформацією і демонструвати глибокі знання предмета.

У ході наукового пошуку [2; 4; 5, 6] виявлено, що професійна підготовка майбутніх учителів у ФРН незалежно від федеральної землі проходить у два етапи та носить теоретичний і практичний характер: навчання в закладі вищої освіти й практика/стажування. Далі можливе підвищення кваліфікації й перепідготовка. Такий поділ є дуже важливим, оскільки передбачає вивчення не тільки теорії, але також і проходження необхідної для майбутнього вчителя практики, яка дозволить йому, по-перше, визначитися, чи підходить йому обрана професія, по-друге, призвичаїтися до педагогічної діяльності [2, с. 20].

Перший етап (Studium) охоплює підготовку в галузі того чи іншого розділу шкільної програми. Ця підготовка може відбуватися в різних вищих навчальних закладах: університетах, академіях мистецтва і музики, політехнічних вищих навчальних закладах. Курс навчання стислий і спрямований на вивчення загальноосвітніх дисциплін, теоретичних курсів зі спеціальності й педагогічних дисциплін (6-10 семестрів). Структура шкіл в окремих федеральних землях не однорідна, тому в програмах навчання береться до уваги підготовка майбутніх учителів до більше, ніж одного типу школи. Програма підготовки охоплює розділи: теорію педагогіки й педагогічну практику, вивчення 2 або більше предметів, а також ґрунтовне вивчення дидактики залежно від типу й рівня школи, педагогічну практику в школах під час міжсеместрових канікул упродовж 4-12 тижнів, залежно від федеральної землі [2, с. 21].

У результаті аналізу дослідницьких матеріалів щодо підготовки майбутніх учителів у ФРН виявлено обов'язкові дисципліни, серед яких [5]: методика фахова підготовка, викладання в початковій школі та основи педагогічних наук, які у відсотковому відношенні становлять 25 % навчальної програми Крім того, у процесі підготовки вивчаються і підлягають обов'язковому проміжному контролю низка курсів і дисциплін, вибір яких залежить від майбутньої вчительської посади і від навчального плану відповідного ступеня школи. Для майбутніх вчителів початкових шкіл обов'язковими є німецька мова, математика і ще один предмет за вибором.

Кінцевим контролем теоретичного навчання в університеті є перший державний іспит з двох або трьох навчальних предметів і педагогічних наук (письмово та усно). До цього студентом повинна бути написана одна домашня письмова робота (з одного навчального предмета). Екзаменаційні вимоги дещо відрізняються в залежності від вчительської посади, яку хоче отримати випускник.

Другий етап (Vorbereitungsdienst) спрямований головним чином на проведення педагогічної практики в школах у процесі безпосередньої викладацької діяльності, а її метою є підготовка майбутнього вчителя до практичної роботи в школі на основі добре засвоєної теорії. Як відомо, завдяки практиці майбутньому вчителю вдається легше й краще пристосуватися до нових вимог, запитів, що висуваються в школі. Практика дуже цінна для майбутнього вчителя, бо дає йому шанс перевірки себе в цій професії, і вже через короткий період дозволяє перевірити рівень набутої педагогічної майстерності. Практика дає можливість оцінити, чи студент володіє навичками професії вчителя, оскільки, як відомо, теорія це одне, а практика – інше. Тобто перевіряється використання своїх можливостей, здібностей, що впливають з кожної сфери: інтелектуальної, особистісної, емоційної [2, с. 21].

Під час практики майбутні вчителі набувають навичок ретельної підготовки до уроку, безпосереднього його проведення, аналізу уроку; ефективної роботи в учительському колективі, з батьками і учнями; розуміння прав і обов'язків вчителів. Упродовж практики за педагогічною діяльністю майбутнього вчителя спостерігають наставники й керівники закладу. Практика триває від півтора до двох років. Тривалість і форма практики як випробувального терміну в учительській кар'єрі різні й залежать від ступеня професійної кваліфікації. Основною метою випробувального терміну працевлаштування молодих вчителів є спроба заохотити їх до підвищення кваліфікації. Обов'язки майбутнього вчителя в школі не обмежуються тільки викладанням певних дисциплін. Вони доповнюються контролем, адмініструванням, оцінюванням робіт учнів, роботою з батьками. Зазвичай, це позакласна робота. Чіткого визначення норм часу, відведеного на позакласну роботу, не існує. Під час практики майбутні вчителі одержують заробітну платню, проте вона значно нижча, ніж зарплата кваліфікованого вчителя. Першість в працевлаштуванні мають особи, які одержали найвищі оцінки з державних іспитів.

Педагогічна практика в школі здійснюється у таких формах: *Tagespraktika*, коли підготовка уроків та подальше їх обговорення відбувається на заняттях із педагогіки та методики, а відвідування уроків триває протягом семестру (паралельно із заняттями або відразу після їх закінчення); *Blockpraktika*, коли підготовка уроків та подальше їх обговорення також проходить на заняттях із педагогіки та методики, але студенти відвідують уроки в період, вільний від занять; це триває впродовж чотирьох тижнів [2, с. 22]. Таким чином, обидві фази педагогічної підготовки вчителів в ФРН проводяться на дуже високому рівні, саме тому вчителі дуже добре підготовлені до своєї професії.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, результатом професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у ФРН є людиноцентристська спрямованість, науковість освіти; регіональний і краєзнавчий компонент у змісті освіти. Основні завдання, на які спрямована професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: отримання академічної освіти, уміння швидко й ефективно реагувати на все, що є прогресивним і творчим, здатність до переведення дитини зі сфери гри в навчання; залучення її до навчальної діяльності; сприяння її природному зростанню шляхом фізичного, інтелектуального й духовного розвитку; озброєння її необхідними знаннями та навичками; розвиток критичного мислення й творчих здібностей; формування цілісного світорозуміння й сучасного наукового світогляду; виховання громадян правової демократичної держави, які поважають права й свободи інших громадян і володіють високою моральністю. У результаті педагогічного

процесу виховується людина з широким світоглядом; науковим сприйняттям природи, суспільства, людини; усвідомленням особистої відповідальності за все, що відбувається в навколишньому світі, критичним мисленням; здатністю до самостійного здобування знань. Важливим елементом є любов до своєї роботи, а також постійне удосконалення професійних навичок.

Відтак, перспективу подальших досліджень вбачаємо у виявленні та аналізі шляхів професійного удосконалення й можливостей особистісного розвитку молодих вчителів початкових класів у ФРН.

Список використаних джерел

1. Гончарук, М.В. (2017). Сучасні тенденції початкової школи Німеччини та їх вплив на освітні реформи в Україні. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*, 277. С. 56-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2017_277_12
2. Кристопчук, Т.Є. Стан та тенденції розвитку педагогічної освіти в Німеччині. (2016). URL: http://конференция.com.ua/files/image/konf%2012/doklad_12_3-2_04.pdf
3. Начальное образование в Германии. (2015). URL: <https://isvasilyeva.moscow/primary-education-abroad/germany/>
4. Krawiec, B. (2007). *Konfrontacja mitów oświatowych z komparatystyką pedagogiczną*. Krakow: Oficyna Wydaw»Impuls». 178 s.
5. Лундгрэн, П. (2017). Структура подготовки учителей в Германии. URL: http://vestnik.yspu.org/releases/materialy_mejdunarodnogo_seminara/14_1/
6. Pachociński, R. (2007). *Pedagogika porównawcza: podręcznik akademicki*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie «Żak». 350 s.

References (translated and transliterated)

1. Honcharuk, M.V. (2017). Current trends in German elementary school and their impact on educational reforms in Ukraine. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy*. 277. S. 56-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2017_277_12 (in Ukrainian)
2. Krystopchuk, T.I. Status and Trends in the Development of Teacher Education in Germany. (2016). URL: http://konferentsyia.com.ua/files/image/konf%2012/doklad_12_3-2_04.pdf1. (in Ukrainian)
3. Primary education in Germany. (2015). URL: <https://isvasilyeva.moscow/primary-education-abroad/germany/> (in Russian)
4. Krawiec, B. (2007). *Konfrontacja mitów oświatowych z komparatystyką pedagogiczną*. Krakow: Oficyna Wydaw»Impuls». 178 s. (In Polish)
5. Lundhren, P. (2017). Teacher Training Structure in Germany. URL: http://vestnik.yspu.org/releases/materialy_mejdunarodnogo_seminara/14_1/ (in Ukrainian).

6. Pachociński, R. (2007). Pedagogika porównawcza: podręcznik akademicki. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie «Żak». 350 s. (In Polish)

УДК 378 (73)

Горетько Тетяна В'ячеславівна – аспірантка Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
E-mail: t.goretko@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-6014-4650

ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІТ-МЕНЕДЖЕРІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ США: ЗМІСТОВИЙ АСПЕКТ

Анотація. Автором статті обґрунтовано актуальність порушеної проблеми. Розглянуто зміст поняття «освітня програма» та виокремлено основні структурні елементи, що мають бути наявними в освітніх програмах згідно з Законом України «Про вищу освіту». На прикладах 3 університетів США різних типів виявлено та проаналізовано структурні особливості й змістове наповнення освітніх програм за напрямом «ІТ-менеджмент». Зроблено висновок, що структура усіх трьох програм є подібною, а змістове наповнення суттєво різниться. При цьому дисципліни в програмах можна умовно розділити на групи, хоча цей розподіл і є нерівномірним. Водночас усі 3 університети підкреслюють перспективність напрямку «ІТ-менеджмент» і великий попит на фахівців цієї спеціальності на ринку праці. Всі 3 програми є практико орієнтованими й спрямованими на ефективний розвиток умінь та навичок студентів.

Ключові слова: освітня програма; професійна підготовка; менеджмент інформаційних технологій; ІТ-менеджер.

TRAINING PROGRAMS FOR FUTURE IT MANAGERS IN UNIVERSITIES OF THE USA: CONTENTS ASPECT

Goretko Tetiana – Postgraduate Student of the Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and Adult Education at the NAES of Ukraine
E-mail: t.goretko@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-6014-4650

Abstract. In the article, the content of the notion «curriculum» is revealed and the basic structural elements to be present in curricula in